

Návrh Spoločného referenčného rámca, metodologický nacionalizmus a ďalší postup*

Prof. dr. Jan M. Smits

profesor európskeho súkromného práva a komparatívneho práva
Tilburg Institute of Comparative and Transnational Law (TICOM)
Universiteit van Tilburg (translated by Milan Janco)

SMITS, J. M.: Návrh Spoločného referenčného rámca, metodologický nacionalizmus a ďalší postup. *Justičná revue*, 61, 2009, č. , s.

Autor vo svojom príspevku tvrdí, že návrh Spoločného referenčného rámca (návrh SRR) pre európske súkromné právo z roku 2008 je poznačený tzv. metodologickým nacionalizmom, pretože vychádza z pohľadu na právo a tvorbu práva, ktorý sa vyvinul v národných spoločnostiach, a preto nedostatočne zohľadňuje skutočnosť, že to, čo je najlepšie na národnej úrovni, nemusí byť optimálne na európskej úrovni. Toto tvrdenie autor preukazuje pomocou troch odlišných čít návrhu SRR, ktorými sú: idea komplexnej kodifikácie, výber relevantných noriem a spôsob vyjadrenia práva. Európske právo by sa malo prezentovať diferencovane, podľa toho, či je jeho cieľom vytvoriť záväzné normy, či má slúžiť ako zdroj inšpirácie pre právnu vedu a vzdelávanie, alebo či má predstavovať prvý krok na ceste k voliteľnému zmluvnému zákonníku.

1. Úvod

Návrh Spoločného referenčného rámca, ktorý bol nedávno predložený Európskej komisii,¹ vyvoláva mnoho zaujímavých otázok týkajúcich sa budúcnosti zmluvného práva v Európskej únii. Tento príspevok sa nezaoberá všetkými týmito aspektmi,² ale zameriava sa len na jeden z nich: na pohľad na právo a tvorbu práva, z ktorého návrh SRR vychádza. Hoci jeho tvorcovia tento pohľad výslovne neuvádzajú, myslím, že ho možno označiť za pohľad *metodologického nacionalizmu*. Mojou základnou ideou je, že pokiaľ návrh SRR skutočne – hoci len implicitne – vychádza z

---

* Príspevok bol prednesený na konferencii spoločnosti SECOLA pri príležitosti päťdesiateho výročia európskeho zmluvného práva „The Private Law Society and the Common Frame of Reference“ (Spoločnosť súkromného práva a Spoločný referenčný rámec), konanej v Barcelone v dňoch 6. – 7. júna 2008, a uverejnený pod názvom „The Draft-Common Frame of Reference, Methodological Nationalism and the Way Forward“ v *European Review of Contract Law*, 2008, č. 4, s. 270 – 280. So súhlasom autora z anglického originálu preložil JUDr. Milan Jančo, externý doktorand na Katedre občianskeho a obchodného práva Právnickej fakulty Trnavskej univerzity.

¹ C. Von Bar, E. Clive a H. Schulte-Nölke (eds.), *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference, Interim Outline Edition*, München 2008. Znenie je dostupné aj na internetovej stránke <<http://www.law-net.eu>>.

² Už skôr som sa vyjadril k zaradeniu bezdôvodného obohatenia do návrhu SRR – pozri Jan Smits, *A European Law on Unjustified Enrichment? A Critical View of the Law of Restitution in the Draft Common Frame of Reference*, in: Antoni Vaquer (ed.), *European Private Law Beyond the Common Frame of Reference*, Groningen 2008, s. 153 an. K návrhu SRR pozri napríklad aj Martijn W. Hesselink, *European Contract Law: A Matter of Consumer Protection, Citizenship, or Justice?*, *ERPL* 2007, s. 323, Reiner Schulze (ed.), *Common Frame of Reference and Existing EC Contract Law*, München 2008, a špeciálne vydanie *ERCL* 3 (2007), s. 239 an.

tohto metodologického pohľadu, nepoužíva správny prístup k úprave súkromného práva v Európskej únii.

Kapitola 2 je stručným úvodom k návrhu SRR, na ktorý nadväzuje vysvetlenie „metodologického nacionalizmu“ a spôsobu, akým sa uplatňuje v práve (kapitola 3). Ďalšie kapitoly 4, 5 a 6 poskytujú analýzu dôvodov, pre ktoré je potrebné označiť návrh SRR ako príklad tejto metodológie. Neznamená to, že návrh SRR nemôže splniť v tejto diskusii dôležitú úlohu, ale táto úloha je možno odlišná od tej, ktorú predpokladali jeho tvorcovia. Preto v kapitolách 6 a 7 ponúkam alternatívnu a diferencovanú perspektívu ďalšieho postupu v európskom zmluvnom práve.

2. Návrh SRR: história a cieľ

Predloženie návrhu SRR Európskej komisii 28. decembra 2007 bolo výsledkom štvorročnej práce *Študijnej skupiny pre Európsky občiansky zákonník* a *Výskumnej skupiny pre existujúce súkromné právo ES* („acquis-group“).³ Vo svojom oznámení o európskom zmluvnom práve z roku 2004⁴ Európska komisia uviedla, že s cieľom zvýšiť kvalitu a celkovú koherentnosť existujúceho *acquis* v tejto oblasti je potrebné pripraviť „definície, princípy a modelové normy“ európskeho zmluvného práva. Tento návrh je predbežným výsledkom tohto projektu a v roku 2008 bude nasledovať finálna verzia.

Návrh SRR sa skladá z desiatich „kníh“, ktoré upravujú všeobecné ustanovenia (knih I), zmluvy a iné právne úkony (knih II), záväzky a súvisiace práva (knih III), osobitné zmluvy (knih IV), konanie bez príkazu (knih V), deliktuálne právo (knih VI) a bezdôvodné obohatenie (knih VII). Knihy upravujúce nadobúdanie a stratu vlastníckeho práva k hnutelným veciam (knih VIII), zabezpečovacie práva k hnutelným veciam (knih IX) a inštitút trustu (knih X) ešte neboli publikované. Dve prílohy obsahujú zoznam definícií a pravidiel týkajúcich sa počítania času.

Spoločný referenčný rámec má podľa jeho tvorcov niekoľko cieľov.⁵ Po prvé (a predovšetkým) predstavuje prípadný model „politického SRR“: súčasné znenie je prezentované ako akademický text a je úlohou Európskej komisie, aby rozhodla, či ho použije ako stavebný prvok pri revízii súčasného *acquis* alebo pri tvorbe nových predpisov. Po druhé, jeho tvorcovia považujú SRR za samostatný akademický text pre právnu vedu a vzdelávanie. Zdôrazňujú, že návrh SRR podporí poznanie súkromného práva v právnych systémoch Európskej únie a najmä „pomôže ukázať, ako veľmi sa národné predpisy súkromného práva navzájom podobajú, do akej miery navzájom podnietili svoj vývoj a do akej miery ich možno skutočne považovať za regionálne prejavy všeobecného spoločného európskeho dedičstva.“⁶ Po tretie, podobne ako už skôr publikované Princípy európskeho zmluvného práva, SRR môže byť zdrojom inšpirácie pre národné sudy, Európsky súdny dvor a národných zákonodarcov. Napokon môže predstavovať základ voliteľného zmluvného zákonníka.⁷

Je potrebné zdôrazniť, že podľa názoru Európskej komisie je hlavným cieľom konečného SRR, aby slúžil ako „súbor nástrojov“ („tool box“) pre európskeho

³ Obidve skupiny sú najvýznamnejšími členmi Spoločnej siete európskeho súkromného práva (CoPECL).

⁴ Oznámenie (...) o európskom zmluvnom práve a revízii *acquis*: ďalší postup, KOM (2004) 651 v konečnom znení, Ú. v. EÚ 2005.

⁵ Draft-CFR, s. 6 an.

⁶ Draft-CFR, s. 6.

⁷ Draft CFR, s. 37.

zákonodarcu:⁸ „ak to je vhodné,⁹ môže využiť SRR pri príprave nových smerníc alebo pri revízii existujúceho *acquis*. Tento nástroj nijako nezaväzuje európskeho zákonodarcu alebo členské štáty,¹⁰ ale mal by odvodzovať svoju autoritu od kvality svojich ustanovení.

Je ťažké posúdiť súčasný návrh SRR, pretože obsahuje iba ustanovenia, a nie príklady a komentáre, vďaka ktorým sú Princípy európskeho zmluvného práva užitočným zdrojom inšpirácie. Veľká časť prípravných prác je však dostupná v sérii *Principles of European Law* (Princípy európskeho práva),¹¹ publikovanej Študijnou skupinou pre Európsky občiansky zákonník, a v tzv. *Acquis Principles* (ACQP – Princípy *acquis*),¹² ktoré boli vytvorené s cieľom systematizovať existujúce smernice v oblasti súkromného práva.

3. Metodologický nacionalizmus a právo

Ako zhodnotiť návrh SRR? Možno ho posudzovať z pohľadu rôznych teoretických konštrukcií. Perspektíva použitá v tomto príspevku predstavuje hľadisko tzv. metodologického nacionalizmu. Tento pojem po prvýkrát použil sociológ Herminio Martins.¹³ Vyjadruje ideu, že proces budovania národných štátov výrazne sformoval náš spôsob myslenia, dokonca do takej miery, že rozdelenie spoločností podľa hraníc národných štátov sa považuje za prirodzenú formu usporiadania vecí.¹⁴ Metodologický nacionalizmus možno preto charakterizovať ako predpoklad, že národ, štát alebo národná spoločnosť sú prirodzenými spoločenskými a politickými formami moderného sveta.¹⁵ Existuje niekoľko spôsobov takéhoto metodologického nacionalizmu; jeden z nich – slovami Wimmera a Schillerovej – spočíva v tom, že „národný diskurz, agenda, lojalita a história sa považujú za samozrejme bez toho, aby boli vo svojej podstate problematizované alebo analyzované.“¹⁶

Nie je prekvapujúce, že najmä oblasť práva bola značne ovplyvnená metodologickým nacionalizmom. V práve sa národy a ich produkty v podobe národnej legislatívy a judikatúry zvyčajne považujú za základné jednotky analýzy právnej vedy. Spôsob, akým nazeráme na právo, pokiaľ ide o jeho platnosť, vymožitelnosť alebo legitimitu, je do veľkej miery formovaný touto metódou. Na veľmi všeobecnej úrovni je dokonca samotné rozlíšenie národného a medzinárodného právneho poriadku vyjadrením tohto spôsobu myslenia. To isté platí aj o existencii disciplíny komparatívneho práva.¹⁷ Ale aj na konkrétnejšej úrovni nám môže

---

⁸ Oznámenie 2004, s. 14.

⁹ Oznámenie 2004, s. 3.

¹⁰ Oznámenie 2004, s. 6.

¹¹ Vydávaná v Sellier Publishers (Mníchov) od roku 2006.

¹² Research Group on the Existing EC Private Law, *Principles of the Existing EC Contract Law (Acquis Principles)*, Vol. I: *Contract: Pre-contractual Obligations, Conclusion of Contract, Unfair Terms*, München 2007, k tomu N. Jansen a R. Zimmermann, „Grundregeln des bestehenden Gemeinschaftsprivatrechts?“, 62 JZ (2007), s. 1113. V roku 2008 má vyjsť zväzok II týkajúci sa splnenia, nesplnenia a prostriedkov nápravy.

¹³ H. Martins, *Time and Theory in Sociology*, in: J. Rex, *Approaches to Sociology*, London 1974, s. 246 an., na s. 276.

¹⁴ Pozri Andreas Wimmer a Nina Glick Schiller, *Methodological Nationalism and Beyond: Nation-State Building, Migration and the Social Sciences*, *Global Networks* 2 (2002), s. 301, na s. 304.

¹⁵ Pozri Wimmer a Schiller, s. 302.

¹⁶ Wimmer a Schiller, s. 304.

¹⁷ Pozri Christian Joerges, *The Challenges of Europeanization in the Realm of Private Law: A Plea For a New Legal Discipline*, *Duke J. Comp. Int. L.* 14 (2004), s. 149, na s. 160.

metodologický nacionalizmus brániť v prekonaní tradičných koncepcií.¹⁸ Ulrich Beck správne konštatuje, že rastúca denacionalizácia a transnacionalizácia by nás mali viesť k rekonceptualizácii práva v rámci novej kozmopolitnej štruktúry, aby sme sa vyhlili tomu, že naša disciplína sa stane „múzeom starožitných ideí“.¹⁹

Mojou hlavnou ideou je, že keď uvažujeme o práve a požiadavkách, ktoré by malo spĺňať, (často implicitne) používame koncepcie, ktoré boli vytvorené pre právo v národnom štáte: náš tradičný spôsob myslenia vytvorený pre právo v národnej spoločnosti sa potom prenáša do európskej alebo globálnej roviny. Konštatovanie, že takýto prístup je nesprávny, je zjavne súčasťou diskusie v oblasti európskeho práva²⁰ a (aj keď v menšej miere) ústavného práva,²¹ ale oveľa menej sa o ňom diskutuje v iných klasických oblastiach práva, ako je súkromné právo.²² Koncepčný právny rámec sa často prenáša do európskej roviny bez hlbších úvah o vhodnosti takéhoto prístupu. Zdá sa, že táto otázka nebola predmetom diskusie ani pri príprave SRR: štruktúra a obsah návrhu sa očividne podobajú štruktúre a obsahu vnútroštátneho civilného kódexu, hoci jeho funkciu nemožno v žiadnom prípade prirovnáť k funkcii civilného kódexu, a to ani podľa názoru jeho tvorcov.

V ďalších kapitolách sa budem zaoberať tromi črtami návrhu SRR, ktoré sú prejavom tohto metodologického nacionalizmu. Z takejto charakteristiky vyplýva, že pri tvorbe návrhu SRR sa dostatočne neprihliadalo na skutočnosť, že to, čo je najlepšie na *národnej* úrovni, nemusí byť optimálne na *európskej* úrovni.²³ Črty, ktorými sa chcem zaoberať, súvisia so samotnou ideou komplexnej kodifikácie súkromného práva (kapitola 4), spôsobom výberu relevantných noriem (kapitola 5) a napokon s najvhodnejším spôsobom vyjadrenia práva na inej úrovni, ako je úroveň národného štátu (kapitola 6).

4. Komplexná kodifikácia alebo viacúrovňové európske súkromné právo?

Nie je potrebné bližšie vysvetľovať, že idea kodifikácie je úzko prepojená s národným štátom: z historického hľadiska je kodifikácia súkromného práva vyjadrením jednej národnej identity. Tiež nie je potrebná veľká predstavivosť na to, aby sme si všimli úzku prepojenosť tohto ideálu jednotného súkromného práva zakotveného v jednom komplexnom texte s dvoma ďalšími cieľmi: so snahou o dosiahnutie právnej istoty a rovnosti.²⁴ Je namieste otázka, či tieto ciele možno

---

¹⁸ Pozri Ulrich Beck, *Toward a New Critical Theory with a Cosmopolitan Intent*, *Constellations* 10 (2003), s. 453, na s. 456: metodologický nacionalizmus nám bráni v prekonaní „tradičných konceptualizácií pojmov a vytvárania hraníc medzi „národným“ a „medzinárodným“ a medzi domácou a zahraničnou politikou alebo spoločnosťou a štátom.“

¹⁹ Beck, na s. 458.

²⁰ Stačí poukázať na zložitú diskusiu o tom, ako najlepšie charakterizovať Európsku úniu (nie ako federáciu alebo ako medzinárodnú organizáciu, ale ako subjekt typu *sui generis*).

²¹ Na základe Habermasovej koncepcie „postnacionálnej konštelácie“, v ktorej tradičné demokratické procesy musia nadobudnúť nové formy: pozri Jürgen Habermas, *The Postnational Constellation: Political Essays*, Cambridge Mass. 2001.

²² Významnými výnimkami sú Christian Joerges, *The Challenges of Europeanization in the Realm of Private Law: A Plea For a New Legal Discipline*, *Duke J. Comp. Int. L.* 14 (2004), s. 149 an., Ralf Michaels, *Welche Globalisierung für das Recht? Welches Recht für die Globalisierung?*, *RebelsZ* 69 (2005), s. 525 an., a príspevky v knihe Fabrizio Cafaggi (ed.), *The Institutional Framework of European Private Law*, Oxford 2006.

²³ Už skôr som sa vyjadril kriticky k celému projektu: pozri Jan M. Smits, *European private law: a plea for a spontaneous legal order*, in: Deirdre Curtin et al, *European Integration and Law*, Antwerpen-Oxford 2006.

²⁴ Pozri Nils Jansen, *Binnenmarkt, Privatrecht und europäische Identität*, Tübingen 2004, s. 20.

najlepšie dosiahnuť na nadnárodnej úrovni vytvorením textu, ktorý sa veľmi podobá formátu národného civilného kódexu, ako je to v prípade návrhu SRR: nielen pokiaľ ide o upravené otázky, ale aj pokiaľ ide o jeho štruktúru a štýl jeho ustanovení, tento návrh vyzerá ako národný kódex. Môžeme však skutočne preniesť tradičné črty civilného kódexu do textu pre Európsku úniu?

Túto otázku možno zodpovedať, iba ak si uvedomíme, že funkcia SRR sa odlišuje od tradičnej funkcie národného kódexu. Tvorcovia tvrdia, že SRR bude v prvom rade súborom nástrojov pre novú európsku legislatívu alebo zdrojom inšpirácie pre národné súdy a zákonodarcov. Najbližšie k našej idei národného kódexu je, že tento návrh môže byť základom voliteľného kódexu. Ak však úplná harmonizácia nahradením národných právnych poriadkov nie je cieľom SRR, táto skutočnosť sa musí zohľadniť v štruktúre a obsahu tohto nástroja. Je potrebné vziať do úvahy dve veci.

Po prvé, mali by sme uznať, že súkromné právo na európskej úrovni bude aj naďalej pochádzať z rôznych zdrojov: pôjde o trvalú koexistenciu súkromného práva pochádzajúceho nielen z národných a európskych zdrojov, ale aj súkromného práva spočívajúceho v súkromnej regulácii.²⁵ Táto viacvrstvomá štruktúra európskeho súkromného práva vyvoláva otázku, na ktorej regulačnej úrovni je úprava najvhodnejšia. Celý systém súkromného práva v žiadnom prípade už nemôže byť upravený iba jedným právnym predpisom,²⁶ keďže by to bolo v rozpore s rozdelením normotvorných právomocí medzi členskými štátmi a Európskou úniou.²⁷ Zdá sa, že návrh SRR tento aspekt veľmi nezohľadňuje. Možno teda tvrdiť, že je najvhodnejšie upraviť zmluvné právo na európskej úrovni, pretože je úzko prepojené s európskym vnútorným trhom, zatiaľ čo napríklad reštitučné právo – ktorého úlohou je naprávať a dopĺňať existujúce záväzkové právo – najlepšie plní svoju úlohu na národnej úrovni.²⁸ Stephen Swann používa pojem „stavanie vzdušného zámku“, ak neexistujú spoločné základy európskeho záväzkového práva.²⁹

Po druhé, každý pokus o preformovanie súčasného európskeho súkromného práva by mal brať do úvahy existujúce normy. Kodifikácia na národnej úrovni sa často spája s novým začiatkom a zrušením všetkého „starého“ práva, čo však nemôže platiť v prípade Európskej únie. V tomto zmysle sa zdá, že súčasný návrh SRR je veľmi vzdialený od (odvetovo zameraného a fragmentárneho) európskeho *acquis*. Primárnou motiváciou pre tento projekt bolo, že Európska komisia chcela revidovať existujúce európske smernice v oblasti súkromného práva s cieľom vyriešiť ich fragmentárnosť, nekoherentnosť a nedostatočnú efektívnosť. Ak posudzujeme návrh

---

²⁵ K súkromnej regulácii na európskej a nadnárodnej úrovni pozri napr. Fabrizio Cafaggi (ed.), *Reframing self-regulation in European private law*, The Hague 2006, Dagmar Schiek, *Private rule-making and European governance: issues of legitimacy*, ELR 2007, s. 443, a Peer Zumbansen, *The Law of Society: Governance Through Contract*, CLPE Research Paper 2/2007.

²⁶ Pozri Fabrizio Cafaggi, *Introduction*, in: id. (ed.), *The Institutional Framework of European Private Law*, Oxford 2006, s. 1 an., a Fabrizio Cafaggi, *The Making of European Private Law: Governance Design*, in: Fabrizio Cafaggi a Horatia Muir Watt, *Making European Private Law: Governance Design*, Cheltenham 2008, s. 289 an.

²⁷ Všetky tradičné kodifikácie boli považované za výlučné: boli jediným prameňom práva. K podrobnej analýze pozri Peter A.J. van den Berg, *The Politics of European Codification: A History of the Unification of Law in France, Prussia, the Austrian Monarchy and the Netherlands*, Groningen 2007.

²⁸ Pozri Smits, *A European Law on Unjustified Enrichment? A Critical View of the Law of Restitution in the Draft Common Frame of Reference*, in: Antoni Vaquer (ed.), *European Private Law Beyond the Common Frame of Reference*, Groningen 2008, s. 153 an.

²⁹ Stephen Swann, *The Structure of Liability for Unjustified Enrichment: First Proposals of the Study Group on a European Civil Code*, in: Reinhard Zimmermann (ed.), *Grundstrukturen eines Europäischen Bereicherungsrecht*, Tübingen 2005, s. 268 an.

SRR na základe tohto cieľa, niektoré z navrhovaných ustanovení skutočne prinesú zlepšenie (návrh sa zaoberá napr. informačnými povinnosťami vo vzťahu k spotrebiteľovi, účinkami výkonu práva odstúpiť od zmluvy a zavedením jednotnej lehoty na odstúpenie od zmluvy v dĺžke 14 dní). Väčšina ustanovení sa však vôbec netýka existujúceho *acquis*. Je potrebné uznať, že tvorcovia túto skutočnosť zohľadňujú tak, že svoj text prezentujú ako „akademický SRR“, vedecký text bez politickej legitimacy, ktorý by prinajlepšom mohol byť základom „politického SRR“, ktorý vytvorí Európska komisia. Komisia už však sama uviedla, že jej primárnym cieľom bude revízia ôsmich existujúcich smerníc.³⁰ Všeobecné ustanovenia záväzkového práva (vrátanie konania bez príkazu a bezdôvodného obohatenia) a ustanovenia týkajúce sa niektorých osobitných zmlúv (ktoré vôbec nie sú upravené smernicami) tomuto cieľu nezodpovedajú. Z tohto hľadiska sa zdá, že táto časť práce Študijnej skupiny už neodráža súčasnú realitu.³¹

5. Výber relevantných noriem

Ďalšou črtou národných kodifikácií je, že zvyčajne nie je príliš sporné, ktoré normy majú byť relevantnými normami a kto ich má vybrať. Je to preto, že na národnej úrovni spravidla existuje všeobecne akceptované kritérium pre rozhodovanie o tom, ktoré normy sa majú začleniť do kódexu, a že existuje všeobecne akceptovaný postup prijímania týchto noriem (väčšinou národný demokratický rozhodovací proces). Na európskej úrovni takýto konsenzus chýba.³² Preto je ešte dôležitejšie, aby sa pri rozhodovaní o tom, ktoré normy by mali byť súčasťou SRR a kto by mal prijať konečné znenie, používala jasná metóda.

Podľa tvorcov návrhu SRR ustanovenia tohto návrhu vychádzajú z komparatívnej analýzy práva členských štátov a aplikovateľného európskeho práva.³³ Táto metóda však nie je veľmi presvedčivá, ak nevieme, ako sa táto komparatívna metóda aplikovala: hľadal sa spoločný menovateľ príslušných právnych systémov,³⁴ alebo sa hľadalo riešenie považované za „lepšie“ (a ak áno, prečo)? Je ťažké diskutovať o obsahu ustanovení, ak tvorcovia neobjasňujú, čím boli tieto voľby motivované. Zdá sa, že postoj, ktorý zaujali, vyjadruje tento komentár:³⁵

„modelové normy, samozrejme, vychádzajú z (...) princípov, ktoré sú ich základom (...). Do návrhu SRR by bolo možné začleniť samostatnú časť, v ktorej by boli tieto základné hodnoty zakotvené a z ktorej by vyplývali faktory, na ktoré by mal zákonodarca prihliadať pri hľadaní rovnováhy medzi nimi. Táto časť by mohla byť formulovaná napríklad ako úvodné ustanovenia, t.j. úvodný zoznam dôvodov základnej podstaty tohto textu (...). Ak sa táto myšlienka bude považovať za užitočnú, neskôr by bolo možné pripraviť úplnejšiu verziu. Je však potrebné uznať, že ak sa posudzujú jednotlivo, takéto základné zásady nemajú veľký praktický význam, pretože sa vyznačujú vysokým stupňom abstraktnosti. Abstraktné zásady majú tendenciu navzájom si odporovať. Vždy sa musia presnejšie posudzovať vo vzťahu k ostatným zásadám,

³⁰ Zelená kniha o revízii spotrebiteľského *acquis* z 8. februára 2007, KOM (2006) 744 v konečnom znení. Pozri aj Druhú správu o pokroku SRR z 25. júla 2007, KOM (2007) 447 v konečnom znení.

³¹ Preto je táto poznámka (Von Bar et al.) prekvapujúca: „O tom, či možno konkrétne normy využiť ako vzor pre skoršiu legislatívu, napríklad na zvýšenie vnútornej koherentnosti *acquis communautaire* (...), majú rozhodnúť iní.“ *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference*, s. 10.

³² Pozri Study Group on Social Justice in European Contract Law: a Manifesto, ELJ 10 (2004), s. 653 an.

³³ Draft-CFR, s. 12.

³⁴ Vyplýva to z návrhu SRR (Draft-CFR, s. 12), kde sa uvádza, že SRR je „sprostredkovateľom“ medzi odlišnými výsledkami v rôznych členských štátoch.

³⁵ Draft-CFR, s. 9.

pretože len vtedy možno zaručiť optimálne výsledky.“

Z toho vyplýva, že o základných zásadách možno diskutovať *neskôr*, keď bude text už hotový. Ale ako možno zdôvodniť už uskutočnené voľby, ak nie na základe základných hodnôt a *spôsobu* ich vzájomného posudzovania (alebo na základe internej diskusie o týchto otázkach). Okruh „základných cieľov európskeho súkromného práva“³⁶ nie je veľmi nápomocný, pokiaľ nie je jasne vyjadrený presný vzťah medzi týmito cieľmi.

6. Ako vyjadriť právo mimo národného štátu?

V národnom štáte sa právo spravidla považuje za súbor autoritatívnych noriem podporených donucovacou mocou, ktorú vykonávajú legitímne vytvorené demokratické inštitúcie.³⁷ Spôsob, akým je právo zvyčajne vyjadrené,³⁸ zodpovedá týmto znakom: z charakteristiky práva prostredníctvom noriem vyplýva, že tieto normy môžu vytvoriť potrebnú právnu istotu a rovnosť pre subjekty, ktorých sa týkajú. V tomto zmysle naše chápanie noriem úzko súvisí s tým, čo tieto normy *dokážu*³⁹ na národnej úrovni: organizujú spoločnosť, pokiaľ boli vytvorené v demokratickom procese, a preto môžu štátne inštitúcie vymáhať ich dodržiavanie. Transparentné a autoritatívne dosahovanie politických kompromisov je teda možné vďaka národnému demokratickému procesu.⁴⁰

Otázne je, či by právo mimo národného štátu malo byť vyjadrené rovnako, najmä ak – ako v prípade SRR – cieľom ustanovení nie je priamo ovplyvňovať správanie súkromných strán a zabezpečiť vymožitelnosť týchto ustanovení, ale byť v prvom rade zdrojom inšpirácie. Ak je text navrhnutý ako „akademický SRR“, nemalo by to mať vplyv na spôsob formulácie jeho ustanovení? Na túto otázku je potrebné odpovedať kladne: podľa môjho názoru spôsob prezentovania právnych textov do veľkej miery závisí od ich funkcie. Národný civilný kódex musí byť prezentovaný inak než súbor noriem, ktoré majú pomôcť zlepšiť existujúce *acquis*, inšpirovať zákonodarcov a sudy v celej Európe alebo zohrávať úlohu v právnej vede a vzdelávaní.

Zdá sa mi, že tomuto aspektu sa pri tvorbe SRR nevenuje dostatočná pozornosť. Jeho tvorcovia považujú skutočnosť, že sa im podarilo vytvoriť spoločné normy, za dôkaz toho, do akej miery možno národné právne poriadky považovať za „regionálne prejavy všeobecného spoločného európskeho dedičstva.“⁴¹ Tiež som presvedčený o tom, že v oblasti súkromného práva majú členské štáty Európskej únie veľa spoločného. Nezdá sa mi však správne vyvodzovať tento záver len zo skutočnosti, že je možné vytvoriť spoločné normy. To, či sa právne poriadky navzájom podobajú, sa ukáže, iba ak vezmeme do úvahy všetky relevantné faktory.

---

³⁶ *Autori uvádzajú „spravodlivosť, slobodu, ochranu ľudských práv, ekonomický blahobyt, solidaritu a sociálnu zodpovednosť“, ku ktorým pridávajú z hľadiska európskej legislatívy „podporu vnútorného trhu“, „zachovanie kultúrnej a jazykovej plurality“ a, osobitne pre tvorbu modelových noriem, ciele „racionality, právnej istoty, predvídateľnosti a efektívnosti“. Pozri Draft-CFR, s. 13.*

³⁷ *Pozri Bronwen Morgan a Karen Yeung, An Introduction to Law and Regulation, Cambridge 2007, s. 303 – 304.*

³⁸ *K samotej idei vyjadrenia práva: Simon A. Roberts, After Government? On Representing Law Without the State, MLR 68 (2005), s. 1.*

³⁹ *Pozri William Twining a David R. Miers, How To Do Things With Rules, 4th ed., Cambridge 1999.*

⁴⁰ *Morgan a Yeung, s. 305.*

⁴¹ *Draft-CFR, s. 6.*

Pritom môže byť dôležitejšie nájsť jednotu v používaní podobných argumentov⁴² než v spoločných normách alebo súdnych rozhodnutiach: spoločný *text* sa bude nevyhnutne interpretovať v rôznych krajinách odlišne.

Z toho vyplýva potreba diferencovaného vyjadrenia európskeho súkromného práva podľa toho, či je jeho funkciou vytvoriť záväzné normy, či má poskytnúť zdroj inšpirácie, alebo či má byť prvým krokom na ceste k vytvoreniu voliteľného zmluvného kódexu.

Pokiaľ ide o revíziu existujúceho *acquis*, správnym prístupom je stavať priamo na existujúcich smerniciach, zvyšovať ich koherentnosť a dopĺňať ich o konkrétne definície.⁴³ Táto časť systému európskeho súkromného práva sa najviac podobá národným ustanoveniam. Ak však neexistuje jedna európska súkromnoprávna spoločnosť, v ktorej sa význam konkrétnych ustanovení chápe jednotne, je príliš skoro pripravovať ustanovenia v iných oblastiach súkromného práva. Tu by europeizácia mala začať vznikom spoločnej európskej právnej tradície, pre ktorú má vzdelávanie a právna veda omnoho väčší význam než tvorba konkrétnych noriem. Takéto vzdelávanie a veda by sa skutočne mali zameriavať na hľadanie spoločných *argumentov* v európskych právnych systémoch, a tak umožniť súťaž právnych ideí.⁴⁴ Napokon, pri tvorbe voliteľného zmluvného kódexu je potrebné aplikovať ešte tretie hľadisko. Keďže takýto kódex bude musieť konkurovať národným právnym systémom, jeho ustanovenia by určite nemali byť spoločnými menovateľmi existujúcich národných právnych systémov; namiesto toho by mali obsahovať normy, vďaka ktorým sa tento kódex stane spôsobilým konkurentom na trhu právnych noriem. Aj v tomto prípade je pre spôsob formulácie predmetných noriem rozhodujúca ich funkcia.

7. Ďalší postup

Uvedená diskusia o návrhu SRR je kritickou diskusiou. Jej hlavnou ideou je, že nie je správne navrhovať normy SRR spôsobom, na aký sme zvyknutí na národnej úrovni, teda ako keby išlo o normy, ktoré sa majú aplikovať v národnom právnom spoločenstve. Spochybnenie regulačného monopolu štátov sa musí prejaviť aj v štruktúre a obsahu prijímaných európskych noriem. Ďalší postup by preto mal spočívať v diferencovanom prístupe: spôsob prezentovania predmetných noriem závisí od ich funkcie (revízia *acquis*, vytvorenie voliteľného kódexu alebo poskytnutie zdroja inšpirácie).

---

⁴² Pozri napr. Jan M. Smits, *The German Schuldrechtsmodernisierung and the New Dutch Civil Code: a Study in Parallel*, in: Oliver Remien (ed.), *Schuldrechtsmodernisierung und Europäisches Vertragsrecht*, Tübingen 2008 (v tlači).

⁴³ *S oveľa menším zovšeobecnením existujúcich noriem, než presadzuje acquis-group: pozri Jansen a Zimmermann, s. 1120 an.*

⁴⁴ Pozri Jan M. Smits, *A European Private Law as a Mixed Legal System*, *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 5 (1998), s. 328 an.